

Seminar 1 ASC

Introducere în limbajul de asamblare IA-32. Conversia numerelor între bazele de numerație 2, 10, 16. Reprezentarea numerelor întregi în memorie. Instrucțiuni cu și fără semn.

1 Conținut

1.1	Elementele limbajului de asamblare IA-32	1
1.1.1	Date constate	2
1.1.2	Variabile	2
1.1.3	Instrucțiuni	5
1.2	Primul program în limbaj de asamblare	6
1.3	Conversia numerelor între bazele de numerație 2, 10, 16	6
1.4	Reprezentarea numerelor întregi în memoria calculatorului	8
1.5	Instrucțiuni cu și fără semn	9

Arhitectura microprocesorului IA-32 a fost introdusă de Intel în 1985 pentru microprocesoarele 80386. Este un model abstract ce specifică elementele microprocesorului, structura și setul de instrucțiuni. IA-32 este o arhitectură pe 32 de biți (elementele principale au dimensiunea de 32 de biți) și se bazează pe versiunea precedentă Intel 8086.

1.1 Elementele limbajului de asamblare IA-32

Un algoritm este o secvență de pași / operații necesare pentru a rezolva o problemă specifică. De exemplu, algoritmul care rezolvă ecuația de gradul doi $ax^2 + bx + c = 0$ are pașii:

1. Determină Δ ;
2. dacă $\Delta \geq 0$, calculează soluțiile x_1 și x_2 .

În afară de această secvență de pași/operații, un algoritm include un set de date/entități care sunt manipulate de acești pași/operații. Pentru exemplul nostru, datele manipulate de algoritm sunt: a, b, c, Δ, x_1 și x_2 .

În consecință un algoritm manipulează un set de date/entități cu ajutorul unei secvențe de pași/operații.

Un algoritm poate fi descris folosind limbajul natural sau într-un limbaj de programare (ex. C, Java, etc.). Când se specifică un algoritm într-un limbaj de programare, acest algoritm este un program. În mod similar un program conține:

- un set de date / entități;
- un set de operații / instrucțiuni.

Pe parcursul acestui semestru vom studia limbajul de asamblare IA-32. Vom descrie datele manipulate de limbaj și operațiile (instrucțiunile) limbajului.

Toate datele utilizate într-un program IA-32 sunt numerice (numere întregi) și există patru tipuri de date (figura 1 prezintă tipurile de date):

1. *byte* (octet) – tip de date reprezentat pe opt biți;
2. *word* (cuvânt) – tip de date reprezentat pe 16 biți (2 octeti);
3. *doubleword* (dublucuvânt) – tip de date reprezentat pe 32 de biți (4 octeti);
4. *quadword* – tip de date reprezentat pe 64 de biți (8 octeti).

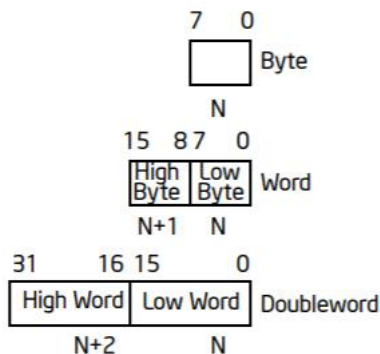

Figura 1. Tipuri fundamentale de date¹

În cadrul limbajului de asamblare IA-32 avem date care nu își modifică valoarea pe parcursul execuției programului (*date constante* sau *constante*) și date care își modifică valoarea pe parcursul execuției programului (*date variabile* sau *variabile*).

1.1.1 Date constanțe

În cadrul IA-32 avem trei tipuri de constante:

- numere (naturale sau întregi) scrise în baza:
 - 2: ex. 101b, 11100b;
 - 10: ex. 23, 14, -1
 - 16: ex. 34FFh, 0FFh

Acestea pot fi stocate în memorie ca byte, word, doubleword sau quadword

- caracter, ex. 'a', 'B', 'c';

Acesta se stochează în memorie ca byte

- string (secvență de caractere), ex. 'aSc', 'abcd'.

Acesta se stochează în memorie ca secvențe de bytes, words, doublewords sau quadwords.

1.1.2 Variabile

În limbajul de asamblare IA-32 se pot folosi două tipuri de variabile: predefinite și definite de utilizator. O variabilă are un nume, tip de dată (*byte*, *word*, *doubleword* sau *quadword*), o valoare curentă și o locație de memorie.

Variabile predefinite (regiștrii de uz general ai procesorului)

Regiștrii procesorului sunt locații de memorie pe procesor folosite pentru diferite calcule. Figura 2 prezintă regiștrii generali pentru programare (utilizați în cadrul cursului de ASC) pentru arhitectura IA-32, aceștia sunt:

1. regiștrii de uz general (de tipul dublucuvânt)

- EAX, EBX, ECX, EDX** – aceștia pot fi utilizați ca și tip de dată dublucuvânt, cuvânt și octet (de exemplu, cuvântul cel mai puțin semnificativ din EAX se poate referi cu AX, octetul superior din AX se poate referi cu AH iar octetul inferior din AX se poate referi cu AL), prezentați în figura 3;

Fiecare dintre regiștrii EAX, EBX, ECX, EDX, ESP, EBP, EDI, ESI, EIP au capacitatea de 32 biți. Fiecare dintre ei poate fi privit în același timp ca fiind format prin concatenarea (alipirea) a doi (sub)regiștri de câte 16 biți. Subregistrul superior, care conține cei mai semnificativi 16 biți ai registrului de 32 biți din care face parte, nu are denumire și nu este disponibil separat.

¹ Manual Intel, vol 1 <https://software.intel.com/sites/default/files/managed/a4/60/253665-sdm-vol-1.pdf>

Subregistrul inferior poate însă fi accesat individual, având astfel regiștrii de 16 biți AX, BX, CX, DX, SP, BP, DI, SI, IP. Dintre aceștia, regiștrii AX, BX, CX, și DX sunt fiecare la rândul lor, formați din câte doi alți subregistri a câte 8 biți. Există astfel regiștrii AH, BH, CH, DH, conținând cei 8 biți superiori (partea HIGH a regiștrilor AX, BX, CX și DX), respectiv AL, BL, CL, DL, conținând 2 tipurice 8 biți inferiori (partea LOW).

Registrul EAX este registrul acumulator. El este folosit de către majoritatea instrucțiunilor ca unul dintre operanzi.

Registrul EBX - registru general

Registrul ECX - registru de numărare (registru contor) pt instr care au nevoie de indicații numerice.

Registrul EDX - registru de date. Împreună cu EAX se folosește în calculele ale căror rezultate depășesc un dublucuvânt (32 biți).

- b. **ESP, EBP, ESI, EDI – aceștia pot fi utilizați ca și date de tip dublucuvânt și cuvânt (de exemplu, cuvântul cel mai puțin semnificativ din dublucuvântul ESP se referă cu SP), prezentați în figura 3.**

Regiștrii ESP și EBP sunt regiștri destinați lucrului cu stiva. O stivă se definește ca fiind o zonă de memorie în care se pot depune succesiv valori, extragerea lor ulterioară făcându-se în ordinea inversă depunerii.

Registrul ESP (Stack Pointer) punctează spre elementul ultim introdus în stivă (elementul din vârful stivei).

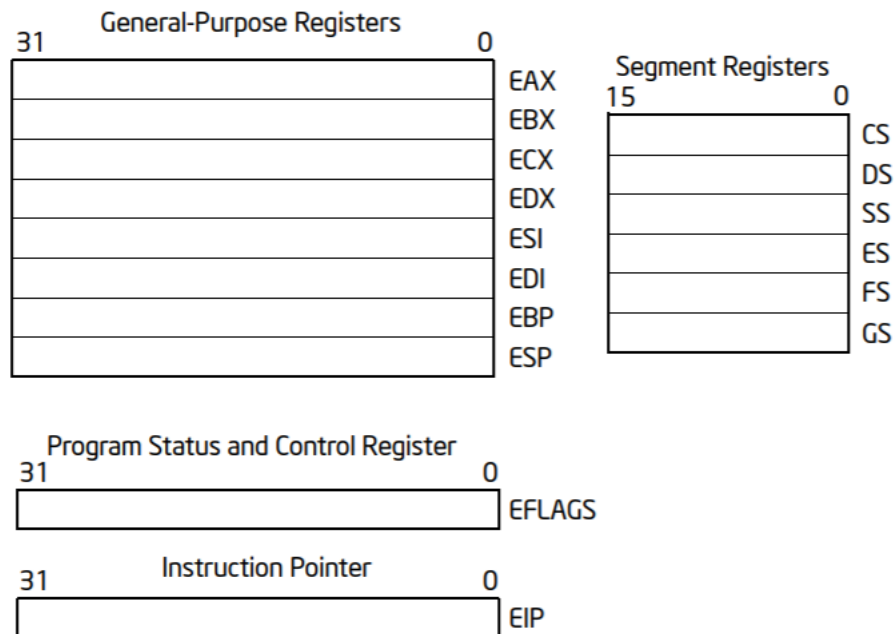
Registrul EBP (Base pointer) punctează spre primul element introdus în stivă (indică baza stivei).

Regiștrii EDI și ESI sunt regiștrii de index utilizați de obicei pentru accesarea elementelor din șiruri de octeți sau de cuvinte. Denumirile lor (Destination Index și Source Index) precum și rolurile lor vor fi clarificate în cap. 4.

2. regiștrii segment (de tipul cuvânt): CS, DS, ES, SS, FS, GS – aceștia nu sunt folosiți în program. Arhitectura x86 permite folosirea a patru tipuri de segmente cu roluri diferite:
- segment de cod, care conține instrucțiuni mașină;
 - segment de date, care conține date asupra cărora se acționează în conformitate cu instrucțiunile;
 - segment de stivă;
 - segment suplimentar de date (extrasegment).

Fiecare program este compus din unul sau mai multe segmente, de unul sau mai multe dintre tipurile de mai sus. În fiecare moment al execuției este activ cel mult câte un segment din fiecare tip. Regiștrii CS (Code Segment), DS (Data Segment), SS (Stack Segment), ES (Extra Segment) din BIU rețin valorile selectorilor segmentelor active, corespunzător fiecărui tip. Deci regiștrii CS, DS, SS și ES determină adresele de început și dimensiunile segmentelor active: de cod, de date, de stivă și suplimentar. Regiștrii FS și GS pot reține selectori indicând către segmente suplimentare, fără însă a avea roluri predeterminate. Datorită utilizării lor, CS, DS, SS, ES, FS și GS poartă denumirea de regiștri de segment (sau regiștri selectori). Registrul EIP conține offsetul instrucțiunii curente în cadrul segmentului de cod curent, el fiind manipulat exclusiv de către BIU.

3. alți regiștrii (de tip dublucuvânt): EIP și Eflags.

Figura 2. Regiștrii generali pentru programare²

31	16	15	8	7	0	16-bit	32-bit
	AH		AL			AX	EAX
	BH		BL			BX	EBX
	CH		CL			CX	ECX
	DH		DL			DX	EDX
	BP						EBP
	SI						ESI
	DI						EDI
	SP						ESP

Figura 3. Regiștrii de uz general²*Variabile definite de utilizator*

Pentru variabilele definite de utilizator, programatorul trebuie să definească numele (opțional), tipul de date și o valoare inițială. Exemple:

- a** `db 23` ; definește variabila cu numele "a", tipul de date octet (db - define byte) și valoarea inițială 23
- b** `dw 23h` ; definește variabila cu numele "b", tipul de date cuvânt (dw - define word) și valoarea inițială 23h
- c** `dd -1` ; definește variabila cu numele "c", tipul de date dublucuvânt (dd - define doubleword) și valoarea inițială -1

Declararea variabilelor fara valoare initiala

a `RESB 1` ; se rezerva un octet

² Manual Intel, vol 1 <https://software.intel.com/sites/default/files/managed/a4/60/253665-sdm-vol-1.pdf>

b RESB 64; se rezerva 64 octeti

c RESW 1; se rezerva 1 word

Constante (literali) :

Zece EQU 10

1.1.3 Instrucțiuni

O instrucțiune mașină x86 reprezintă o secvență de 1 până la 15 octeți, care prin valorile lor specifică o operație de executat, operanzii asupra cărora va fi aplicată, precum și modificatori suplimentari care controlează modul în care aceasta va fi executată.

O instrucțiune mașină x86 are maximum doi operanzi. Pentru cele mai multe dintre instrucțiuni, cei doi operanzi poartă numele de sursă, respectiv destinație. Dintre cei doi operanzi, maximum unul se poate afla în memoria RAM. Celălalt se află fie într-un registru al EU, fie este o constantă întreagă. Astfel, o instrucțiune are forma:

numeinstrucțiune destinație, sursă

MOV – asignare

Sintaxă: mov dest, source

(unde *dest* și *source* sunt regiștrii, variabile sau constante, ambii operanzi trebuie să fie de același tip - octet, cuvânt sau dublucuvânt, dest nu poate fi o constantă)

Efect: dest := source

Exemple:

mov ax, 2

mov [a], eax

ADD – adunare

Sintaxă: add dest, source

(unde *dest* și *source* sunt regiștrii, variabile sau constante, ambii operanzi trebuie să fie de același tip - octet, cuvânt sau dublucuvânt, dest nu poate fi o constantă)

Efect: dest := dest + source

Exemple:

add bx, cx

add [a], 101b

SUB – scădere

Sintaxă: sub dest, source

(unde *dest* și *source* sunt regiștrii, variabile sau constante, ambii operanzi trebuie să fie de același tip - octet, cuvânt sau dublucuvânt, dest nu poate fi o constantă)

Efect: dest := dest - source

Exemple:

sub ax, 2

sub [a], eax

Exercitii:

1. 1+2
2. 1-2
3. a+b, a, b – byte

4. $a-b$, a, b – byte
5. $a+b$, a, b – word
6. $a-b$, a, b – word
7. $a+b$, a, b – dw
8. $a-b$, a, b – dw
9. $(a+b) - (c+10)$, a, b, c – byte
10. $(a+b) - (c+10)$, a, b, c – word
11. $(a+b) - (c+10)$, a, b, c – dw

1.2 Primul program în limbaj de asamblare

; Comentariile sunt precedate de simbolul ';'.
; Aceasta linie este un comentariu (este ignorata de asambler)
; Acest program calculeaza expresia: $x := a + b - c = 3 + 4 - 2 = 5$.

bits 32

; se declara punctul de intrare in program
; (o eticheta catre prima instructiune din program)

global start

; se declara functiile exterioare necesare programului

extern exit *; indica nasm ca functia exit exista*

; functia exit inchide procesul

import exit msvcrt.dll *; exit este definita in msvcrt.dll*

segment data use32 class=data

; segmentul de date, datele sunt declarate aici

; (variabile utilizate de program)

a dw 3

b dw 4

c dw 2

x dw 0

segment code use32 class=code

; segmentul care contine codul

start:

mov ax, [a] *; $ax := a = 3$*

add ax, [b] *; $ax := ax + b = 3 + 4 = 7$*

sub ax, [c] *; $ax := ax - c = 7 - 2 = 5$*

mov [x], ax *; $x := ax = 5$*

; exit(0)

push dword 0 *; pune pe stiva parametrul pentru exit*

call [exit] *; apelul functiei exit*

1.3 Conversia numerelor între bazele de numerație 2, 10, 16

Un număr este convertit dintr-o bază de numerație *sursă* într-o bază de numerație *destinație*.

Conversia unui număr într-o bază de numerație folosind împărțiri succesive

- Algoritmul este folosit atunci când se vrea conversia unui număr din baza 10 în altă bază (calculul se fac în baza de numerație sursă, baza 10);
- Numărul inițial este împărțit succesiv la baza destinație până când restul împărțirii este zero (numărul inițial este împărțit la baza destinație, câtul obținut este împărțit la baza destinație și tot așa până când câtul este zero).

Exemple: $(23)_{10} = (10111)_2$, $(28)_{10} = (1C)_{16}$

Conversia unui număr într-o bază de numerație prin înmulțiri succesive

- Algoritmul este folosit când se vrea conversia unui număr dintr-o bază de numerație diferită de baza 10 în baza 10;
- Fie un număr reprezentat în baza s în următorul mod $a_n a_{n-1} \dots a_1 a_0$, reprezentarea acestui număr în baza de numerație d se obține în următorul mod:

$$a_n s^n + a_{n-1} s^{n-1} + \dots + a_1 s^1 + a_0 s^0$$

unde calculele sunt efectuate în baza d .

Exemple:

$(10111)_2 = (23)_{10}$, reprezentarea numărului în baza 10 se obține astfel

$$1 \cdot 2^4 + 0 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 = 23,$$

$(1C)_{16} = (28)_{10}$, reprezentarea numărului în baza 10 se obține astfel

$$1 \cdot 16^1 + 12 \cdot 16^0 = 28.$$

Deoarece o cifră în baza 16 se scrie folosind patru cifre în baza doi următorul tabel este folosit pentru a converti rapid numere între bazele 2, 10 și 16.

Baza 2	Baza 10	Baza 16
0000	0	0
0001	1	1
0010	2	2
0011	3	3
0100	4	4
0101	5	5
0110	6	6
0111	7	7
1000	8	8
1001	9	9
1010	10	A
1011	11	B
1100	12	C
1101	13	D
1110	14	E
1111	15	F

Binary digit = Bit (cea mai mică cantitate de informație)

1.4 Reprezentarea numerelor întregi în memoria calculatorului

Fie următoarea instrucțiune

`mov ax, 7`

care instruieste microprocesorul de a seta valoarea registrului ax la 7. Apare întrebarea: **cum reprezintă microprocesorul numere întregi în memorie și regiștrii?**

În arhitectura IA-32 microprocesorul reprezintă un număr întreg pe 1, 2, 4 sau 8 octeți. Un număr poate fi reprezentat în două moduri: cu semn și fără semn. CPU alege una din aceste reprezentări în funcție de instrucțiunea executată.

Reprezentarea fără semn a numerelor

- În reprezentarea fără semn a numerelor putem reprezenta doar numere pozitive;
- reprezentarea unui număr pozitiv presupune reprezentarea numărului în baza doi;
- ex. pe 8 biți în reprezentare fără semn $(17)_{10} = (00010001)_2$, $(39)_{10} = (00100111)_2$.

Reprezentarea numerelor cu semn

- în reprezentarea cu semn putem reprezenta numere pozitive și negative;
- reprezentarea unui număr cu semn pozitiv este identică cu reprezentarea unui număr fără semn;
- reprezentarea numerelor negative este reprezentarea numărului respectiv în *cod complementar față de 2* a acelui număr. **Pentru a obține codul complementar față de 2 a unui număr negativ se scade modulul numărului reprezentat în baza 2 din 1 urmat de atâtea cifre de 0 câte sunt necesare pentru a reprezenta valoarea absolută a numărului;**
- bitul cel mai semnificativ din reprezentarea în baza doi a numărului reprezintă bitul de semn (1 = număr negativ și 0 = număr pozitiv);
- ex. reprezentarea cu semn a numărului 17 pe 8 biți în baza doi este 00010001, numărul este pozitiv deoarece bitul cel mai semnificativ (0) are valoarea zero;
- ex. reprezentarea cu semn a numărului -17 pe 8 biți în baza doi este 11101111, interpretat cu semn numărul este negativ deoarece bitul cel mai semnificativ (1) are valoarea unu

$$\begin{array}{r} 1\ 0000\ 0000 - \\ \underline{1\ 0001} \\ 1110\ 1111 \end{array}$$

- ex. reprezentarea cu semn a numărului -39 pe 16 biți este 111111111011001

$$\begin{array}{r} 1\ 0000\ 0000\ 0000\ 0000 - \\ \underline{10\ 0111} \\ 1111\ 1111\ 1101\ 1001 \end{array}$$

Reprezentarea numerelor

Numerele întregi fara semn sunt valori care pot fi continute într-un byte [0,255], word [0, 65535], doubleword [0, $2^{32}-1$] sau quadword [0, $2^{64}-1$].

Numerele întregi cu semn sunt valori care pot fi reprezentate într-un byte [-128, +127], word [-32768, +32767], doubleword [-2^{31} , $+2^{31}-1$] sau quadword [-2^{63} , $+2^{63}-1$].

Bitul de semn este localizat în bitul 7 într-un byte, bitul 15 într-un word, bitul 1 într-un doubleword și bitul 63 într-un quadword.

Table 4-1. Signed Integer Encodings

Class		Two's Complement Encoding	
		Sign	
Positive	Largest	0	11..11
		.	.
	Smallest	0	00..01
Zero		0	00..00
Negative	Smallest	1	11..11
		.	.
	Largest	1	00..00
Integer indefinite		1	00..00
		Signed Byte Integer:	← 7 bits →
		Signed Word Integer:	← 15 bits →
		Signed Doubleword Integer:	← 31 bits →
		Signed Quadword Integer:	← 63 bits →

Interpretarea numerelor

Fie valoarea 11101111 din registrul AL, se execute următoarea instrucțiune:

mul bl

Instrucțiunea *mul* multiplică valoarea din registrul AL cu valoarea din registrul BL și stochează rezultatul în registrul AX. Când CPU execută această instrucțiune trebuie să răspundă la următoarea întrebare: *ce număr întreg reprezintă secvența de biți din registrul AL (11101111) în baza 10?* CPU trebuie să *interpreteze* secvența de biți din AL într-un număr pentru a putea calcula rezultatul operației de înmulțire.

Numărul poate fi interpretat în două moduri: cu/fără semn. În exemplul de mai sus secvența de opt biți din registrul AL, 11101111, poate fi interpretată ca un număr:

- fără semn – în acest caz se știe că în reprezentarea fără semn sunt doar numere pozitive, secvența de biți reprezintă un număr pozitiv (bitul cel mai semnificativ contribuie la valoarea numărului) reprezentat în baza doi, numărul în baza 10 este

$$1 \cdot 2^7 + 1 \cdot 2^6 + 1 \cdot 2^5 + 0 \cdot 2^4 + 1 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^1 + 1 \cdot 2^0 =$$

$$128 + 64 + 32 + 0 + 8 + 4 + 2 + 1 = 239$$
- cu semn – în acest caz bitul cel mai semnificativ este bit de semn, acesta are valoarea 1 ceea ce înseamnă că numărul din AL este negativ (registrul AL conține codul complementar față de doi a numărului negativ); pentru a obține *codul direct* (reprezentarea în baza 2 a modulului numărului) se folosește următoarea regulă: *se parcurg toți biții ai codului complementar de la dreapta la stânga și se păstrează neschimbați până se întâlnește un bit cu valoarea 1, inclusiv acesta, restul biților se complementează*. Pentru exemplul de mai sus, 11101111, codul direct este $(00010001)_2 = (17)_{10}$. Secvența de opt biți 11101111 din memorie interpretată cu semn este numărul -17.

1.5 Instrucțiuni cu și fără semn

Ținând cont de reprezentarea numerelor cu și fără semn, pe arhitectura IA-32 există trei tipuri de instrucțiuni:

1. instrucțiuni care nu țin cont de reprezentarea cu/fără semn a numerelor: *mov, add, sub*;
2. instrucțiuni care interpretează operanzii ca fiind numere fără semn: *div, mul*;
3. instrucțiuni care interpretează operanzii ca fiind numere cu semn: *idiv, imul, cbw, cwd, cwde*.

Este important ca programatorul să fie consistent atunci când programează în limbajul IA-32: trebuie să considere toate valorile numerice ca fiind pozitive (în acest caz să folosească doar instrucțiuni din clasa 1 și 2) sau toate valorile numerice sunt numere cu semn (în acest caz să folosească doar instrucțiuni din clasa 1 și 3).